

Bibeln är Guds eviga ord och fylld av ande och liv

Av Torbjörn Johansson, rektor på Församlingsfakulteten.

Denna fördjupningsartikel består av två artiklar som tidigare publicerats i den kristna dagstidningen *Världen idag*. I den första delen recenseras den senaste boken i serien *Confessional Lutheran Dogmatics: Holy Scripture*. I den andra delen reflekterar Torbjörn Johansson över frågan om bibelsyn utifrån nämnda bok. Boken är skriven av Dr. Jack D. Kilcrease, lärare i systematisk teologi vid Institute of Lutheran Theology, en fristående teologisk fakultet i USA inte helt olik Församlingsfakulteten.

I boken *Holy Scripture* argumenterar den amerikanske teologen Jack Kilcrease för att Bibeln är sann i allt som den uttalar sig om. Samtidigt som han argumenterar för denna ståndpunkt ger han en överblick över olika klassiska och moderna diskussioner som är relevanta för att förstå Bibeln som helig skrift. Boken ingår i serien *Confessional Lutheran Dogmatics* och några av dess grundläggande tankar ska här presenteras.

En talande Gud och en ”språklig skapelse”

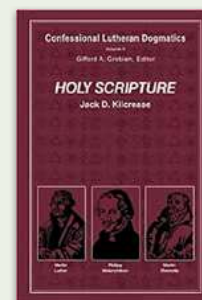
Kilcrease börjar med att visa hur *bibelsyn* och *guds-föreställning* hör samman. Bibelns Gud är en talande Gud (*Deus loquens*), alltifrån det inledande ”Varde ljus” till Uppenbarelsebokens ”Se, jag kommer snart”. Avgudarna är stumma men Israels Gud talar. Den *skapelse han har talat fram* kallar Kilcrease för en ”lingvistisk skapelse”, och med detta vill han säga att hela skapelsen är inbäddad i språk. Språket spelar en avgörande roll för människans förståelse av världen. Människan har fått möjligheten att ta del av Guds tankar genom det ord som han talar och uppenbarar i Bibeln. Denna syn på människan som en språkligt bestämd varelse har viktiga konsekvenser för t.ex. synen på förnuftet. Istället för att som upplysningen se förnuftet som autonomt och självständigt, pekar Kilcrease på hur förnuftet är beroende av ett språk för att utvecklas och därför också i hög grad är bestämt av språket.

Skriften som uppenbarelse

En avgörande fråga när det gäller bibelsyn är förståelsen av ”uppenbarelse”. Kilcrease visar hur teologer under 1900-talet har velat förlägga uppenbarelsen enbart till historiska händelser. Skriften är då inte en del av uppenbarelsen utan dess värde skulle enligt detta sätt att se ligga i att den är ett primärvittne till dessa händelser. Istället för detta synsätt argumenterar Kilcrease för att *såväl de historiska frälsningshändelserna som Skriften* är uppenbarelse. Gud har inte bara handlat i historien utan har även genom profeter och apostlar talat om vad dessa händelser betyder. Kilcrease har även en diskussion om begreppet ”myt”, och visar hur det har använts för att avfärda det historiska anspråket i Bibelns berättelser, vilket Kilcrease ställer sig avvisande till eftersom man då inte gör rättvisa åt texternas *egna anspråk* på att skildra historiska händelser.

Kristus som Bibelns kärna och stjärna; ett verksamt ord

Kilcreases förståelse av historia, uppenbarelse och Skrift är bestämd av det han menar är centrum i frälsningshistorien, att Guds Son har blivit mänskliga. Guds Son är Ordet (Joh 1:1) och Kilcrease argumenterar för att Ordet har varit närvarande i Guds handlande med världen även *innan* hans människoblivande ägde rum. Ända sedan skapelsen har Guds ord varit fyllt av Guds Ande och liv. Det

Holy Scripture, Jack D. Kilcrease
Publicerad av The Luther Academy, 2020, (278 s.)

gäller inte bara skaparorden utan även Guds ord till Israel genom Mose och profeterna. I denna mening talar Kilcrease om en "sakramental" förståelse av Skriften. Liksom Kristi kropp och blod enligt den lutherska teologin är närvarande "i, med och under" bröd och vin vid nattvarden, så är Gud själv närvarande i, med och under Skriftens ord. När Bibeln predikas eller läses så är det inte bara information om Gud utan Gud själv kommer nära genom sitt ord. Gud är subjektet, den handlande. Bibelns ord är verksamt och levande, ett medel och ett instrument som Gud använder genom sin Ande. I denna mening kan Kilcrease tala om en "inkarnatorisk och sakramental" syn på Skriften. Jesus Kristus är Bibelns innehåll och ärende, både i Gamla och Nya testamentet.

Uppenbarelse och korsteologi

Liksom Gud uppenbarar sig själv i världen genom olika frälsningshandlingar i Gamla testamentet och ytterst genom inkarnationen, i Jesu liv, död och uppståndelse, så uppenbarar han sig i den heliga Skrift. Kilcrease menar att det finns gemensamma drag i dessa former av uppenbarelse. Ett av dessa är att Gud på ett sätt *förblir dold* även i sin uppenbarelse. Det var många som mötte Jesus från Nasaret utan att inse att han är Guds Son. Det var fördolt för deras ögon. På samma sätt är det många som läser Bibeln utan att inse att det är Guds ord. Kilcrease anknyter till Martin Luthers åtskillnad mellan härlighetsteologi och korsteologi, där korsteologin innebär att Gud uppenbarar sin härlighet i förnedringen, sin styrka i svagheten, sitt liv i döden. Gud inte bara döljer sig utan uppenbarar sig i sin motsats (*sub contrario*). Gud gör sig sårbar för människors onda handlingar, för deras falska anklagelser och hån. Det skedde vid inkarnationen och det sker när Gud uppenbarar sig i Bibeln.

Skriftens inspiration och ofelbarhet

Kilcrease har ett kapitel om Skriftens inspiration. Han går igenom olika alternativ hur man kan förstå att Bibeln är inspirerad av Gud och argumenterar själv för "verbalinspirationen", alltså att inspirationen inte bara gäller saken utan även själva orden. Denna förståelse betyder inte att de bibliska författarnas personligheter skulle ha suddats ut, utan tvärtom har Gud använt deras olikheter för att Bibeln skulle bli som han ville ha den.

Alltsedan den historisk-kritiska metodens fram-

växande på 1700-talet har man diskuterat huruvida Bibelns inspiration och sanningsanspråk även omfattar *historia* och vad vi idag skulle kalla *naturvetenskap*. Vissa teologer hävdar att dess sanning är begränsad till frågor som rör troslära och etik. Kilcrease ägnar ett utförligt avsnitt åt att försvara att Bibeln är sann i alla frågor, att den är utan fel, alltså "ofelbar". Den engelska term som Kilcrease använder är *inerrancy*, vilket är ett viktigt begrepp i den anglosaxiska världens debatt om bibelsyn. Kilcrease menar att beskrivningen av Skriftens karaktär som "ofelbar" är baserad på den kristocentriska, inkarnatoriska och sakramental bibelförståelse som han företräder. Eftersom hela Skriften handlar om Kristus och det är Kristus som är dess subjekt, den som djupast sett talar, gäller att den i sin helhet är sann. Kilcrease argumenterar för att Jesu inställning till "Skrifterna" även ska vara en lärjunges inställning till Skriften (där nu Nya testamentets skrifter är inkluderade). Jesus hänvisar i evangelierna till Skrifterna som den högsta auktoriteten och säger att Guds ord är "sanning". Bibelsynen är beroende av Jesu auktoritet och den tilltro som lärjungen har till honom. Kilcrease kontrasterar på denna punkt sin uppfattning med "den amerikanska fundamentalismen". Med detta menar Kilcrease en uppfattning som hävdar att Skriften är helt pålitlig och att detta också går att rationellt visa. Men, skriver Kilcrease, detta innebär att varje påstådd motsägelse eller vetenskaplig utmaning gör att Bibelns karaktär av trovärdigt vittne kommer i gungning till dess att en övertygande förklaring har presenterats. Däremot betyder Kilcreases argument för "ofelbar" att hans ståndpunkt inte är beroende av förnuftets förmåga att bevisa att allt är sant. Med detta sagt, så klargör Kilcrease att Skriften förvisso kan undersökas rationellt och jämföras med vad andra vetenskaper säger, men dessa undersökningar är för en kristen sekundära i jämförelse med den trosövertygelse som Anden har väckt i hjärtat.

Avslutning

Kilcrease behandlar inte bara de traditionella frågeställningar som ryms inom bibelsynsfrågan, t.ex. Skriftens inspiration, kanon och trovärdighet, utan även frågor som rör hermeneutik, språk teori och förhållandet mellan Skrift och tradition. Utrymmet medger inte att återge dessa men de utgör viktiga delar av framställningen.

Boken innehåller många intressanta resonemang och ger en uppdaterad genomgång av många debatter som rör bibelsyn. Till bokens svagheter hör dispositionen och uppbyggnaden av frågeställningar och argument, vilka kunde ha varit klarare. Den summariska innehållsförteckningen gör det svårt att få en överblick och finna de specifika ämnen som man letar efter.

Uppfattningen att Bibeln är sann – utan inskränkningar – har inte sällan blivit osakligt framställd av kritikerna. Den har blivit en ”halmgubbe”

som är lätt att kritisera. Kilcreases bok kommer att göra det svårare att karikera denna bibelsyn, då han för initierade resonemang om de olika frågor som tillsammans formar inställningen till Bibeln. Detta innebär ett framsteg för alla som är intresserade av att förstå Bibeln. För den som vill studera vad en konfessionell evangelisk-luthersk bibelsyn innebär, kommer Kilcreases bok att vara ett standardverk att hänvisa till. Även den som inte delar den bibelsyn som Kilcrease företräder kommer att få en genomtänkt och profilerad ståndpunkt att relatera till.

Sann i allt? Reflektioner om bibelsyn utifrån Jack Kilcreases bok *Holy Scripture*

Alla har en bibelsyn

Ibland viftas bibelsynsfrågan bort såsom oviktig men ingen kommer undan sakfrågorna och alla har i praktiken en bibelsyn, uttalad eller outtalad. Det gäller även den som förnekar att Bibeln är Guds ord. Men ibland används bibelsynsfrågan på motsatt sätt – istället för att viftas bort så konstateras att en kontroversfråga beror på att man har olika bibelsyn – och så kommer man inte längre. Men *varför* ser jag på Bibeln som jag gör? Vad *bestämmer* min bibelsyn? Om de frågorna ställs, kan man komma vidare i dialogen.

Kilcreases bok gör allvar av att Jesu bibelsyn också ska vara hans lärjungars bibelsyn. Någon kan naturligtvis hävda att boken som helhet bygger på ett cirkelargument av typen: Skriften är inspirerad eftersom den säger att den är inspirerad. Men, som Kilcrease skriver i genomgången av kanonfrågan, det finns andra saker som människan får kunskap om på ett liknande sätt, t.ex. kan hon bara känna solen genom dess ljus. Det hör till Skriftens inneboende kraft att den genom Andens verk överbevisar människans hjärta om sin sanning.

”Ofelbarhet”

Det mest kontroversiella avsnittet i Kilcreases bok torde vara ofelbarhetsanspråket (*inerrancy*). Termen ”ofelbar” har fått kritik, inte bara från liberalt håll utan även från teologer som vill vara trogna Skriften. Frågan gäller om det är klokt att använda ett

begrepp som inte är hämtat från Skriften. Termen ”ofelbar” finns ju inte med i Skriften (även om saken finns där). Denna kritik bör tas på allvar. Det naturliga är att först och främst använda Skriftens egna uttryck, vilka i de här behandlade frågorna är ”sanning/sann”, ” trovärdig” (t.ex. Upp 1:5) och liknande uttryck. I Skriften används ”sanning” på olika sätt men de hör alla samman. I den allra djupaste betydelsen är sanning en *person*, Jesus Kristus (Joh 14:6). Vidare, att ”vandra i sanningen” (2 Joh 4) är att leva sitt liv tillsammans med honom som är sanningen och i enlighet med de föreskrifter som han har gett för livet. Sanning kan i dessa sammanhang ha ett *etiskt* innehåll. Sanning kan i Skriften också användas för sådant som *vi i vardagligt tal menar med ”sanning”*, att något överensstämmer med yttre fakta och är motsatsen till osant, falskt eller fel (t.ex. 5 Mos 22:20). Ett exempel på detta är vittnesbördets betydelse i Israels lagstiftning. Det skulle vara flera vittnen och deras vittnesbörd skulle vara samstämmigt (5 Mos 19:15) och vi kan här även tänka på budet att inte bära falskt vittnesbörd. Sanning framhävs på ett särskilt sätt när det handlar om Guds löften, som när det inskräps att Gud inte kan ljuga (Tit 1:2). *Sanning är således ett mångfacetterat begrepp i Skriften och det framställs som något gott på alla nivåer.* Frågan blir hur man utifrån detta kan hävda att något som står i Skriften *inte* skulle vara sant – det gäller trosläran, etiken och det som rör historia och naturvetenskap – *utan*

att hamna i *godtycke*. Om det finns ofelbara delar och felbara delar, vilket är kriteriet som ska avgöra vad som är vad? Utifrån Bibelns eget anspråk på sanning blir det positiva uttrycket att "Skriften är sann och tillförlitlig i allt den uttalar sig om". I sak innebär detta, att den är utan fel och därför kan termen "ofelbar" användas sekundärt för att förtydliga och sammanfatta Skriftens sanningsanspråk.

En invändning som brukar riktas mot tanken på "ofelbarhet" är att den skulle vara bestämd av modernismens tankesätt. När man utifrån upplysningens krav på vetenskaplig exakthet kritiserade Bibeln så accepterade kristna fundamentalister dessa – felaktiga – premisser och formulerade sin bibelsyn utifrån dem. Det skulle därför finnas ett påtagligt drag av rationalism i fundamentalismens bibelsyn. Denna invändning och kritik träffar enligt mig inte den bibelsyn som Kilcrease företräder. Som vi har sett inskräper han att den bygger på trons accepterande av Jesu inställning till Skrifterna. Vad gäller vetenskaplig exakthet, så innebär Kilcreases bibelsyn att Bibeln måste förstås utifrån sina egna förutsättningar och att dess anspråk på historisk och vetenskaplig precision måste utläsas av texterna själva. Förutom denna uppgift blir det naturligtvis en viktig sak att ge akt på poetiska inslag och på hur Bibelns bildspråk fungerar (t.ex. "jordens pelare" och liknande uttryck).

Korsteologi, inte härlighetsteologi

En sak som är viktigt att få med när frågan om Bibelns sanningsanspråk diskuteras – och här hjälper Kilcreases bok oss – är uppenbarelsens korsteologiska drag. Med detta menas som vi såg att Gud även i sin uppenbarelse förblir dold på olika sätt, och att uppenbarelsen inte alltid motsvarar våra förväntningar på hur den skulle vara. Om Gud är helig, upphöjd och härlighetens Herre, så kan man förvänta sig att hans uppenbarelse skulle vara annorlunda än vad den är. Men liksom Jesu yttre var enkelt så är även Skriftens vittnesbörd enkelt. Inte alla såg hans härlighet. *Genom tron* kunde dock människor se att Jesus var fylld av nåd och sanning, och på ett liknande sätt är det med Bibelns sanning. Den ses och uppskattas i tron, men kan sällan triumfatoriskt påvisas för den som inte tror.

Centrum och periferi

Med frågan om Skriftens oinskränkta sanningsanspråk följer ett annat problem: Hur undviker jag

att frågor om påstådda motsägelser och fel hamnar i centrum av mitt kristna tänkande, på bekostnad av Bibelns verkligt centrala frågor? Det finns ju centrala frågor i Bibeln och det finns perifera frågor. Det är naturligtvis viktigare att känna till Joh 3:16 än ett avsnitt i Krönikerböckerna. Men *allt* är Guds ord, givet av Gud till vår frälsning. En bild som har använts för att visa hur centrala och perifera delar båda fyller sin funktion i uppenbarelsen är hämtad från ögats funktion. Synfältet har skärpa i centrum och sedan blir det suddigt ute i periferin. Trots att vi inte ser klart i periferin så är detta område viktigt för orienteringen och för helheten. Överfört till Bibeln så är det Kristi person och verk, hans död och uppståndelse och följderna av detta, som ska vara i centrum för förkunnelsen. Men istället för att påstå att det skulle finnas fel i de perifera delarna, håller man enligt ovan beskrivna bibelsyn fast även vid periferins sanning. Anledningen är att Bibeln själv gör en skillnad mellan centrala och mindre centrala frågor men däremot ingen skillnad mellan frågor där den skulle vara sann och frågor där den inte skulle vara sann.

Människosyn och bibelsyn

Åter till frågan: *Hur* undviker jag att frågor som handlar om ofelbarhet får en oproportionerligt stor plats i min reflektion över Skriften? Svar: Genom att Gud ger mig ännu viktigare saker att fokusera på. Bara Gud kan ge frågan dess rätta plats. Om lag och evangelium predikas, och människor ger Gud rätt, så betyder det att de *erkänner den sanning* som ordet uppenbarar för dem. Att ge Guds ord rätt handlar först och främst om att ge det rätt när det säger att jag är en *syndare* och att ge det rätt när det säger att jag är *rättfärdig* för Jesu Kristi skull. Att erkänna den sanningen innebär att tro. I kamp mot synd, död och djävul griper tron tag om sin enda räddning, Kristus som möter i löftets ord, likt en drunknande som griper om livbojen.

Utifrån det ovan sagda, så framgår hur *människosynen* hela tiden implicit finns med när *bibelsynen* diskuteras. Är människan verkligen i den positionen – andligt, moraliskt, kognitivt – att hon kan eller ska peka ut fel i Herrens ord? Få har ägnat sig så helhjärtat åt Bibelns ord som Martin Luther, sedan han upptäckt evangelium. Hans sista skrivna ord handlade om hur människan ska kunna förstå Guds ord, och på en lapp som låg vid hans säng stod det: "Vi är tiggare. Det är sant."